

LUKUKESKUKSEN TOIMINTAKERTOMUS 2019

Sisällysluettelo

1. Toiminnanjohtajan katsaus vuodelta 2019 – isoja projekteja ja vaikuttavuutta	2
2. Viestintä	4
3. Verksamhet på svenska	5
4. Kansainvälinen yhteistyö	6
5. Kirjailijavierailut.....	7
5a. Kehitystyö	8
5b. Kirjailijavierailuyhteistyö	9
6. Lukemisen edistäminen	10
6.1 Lukuliike koulussa	10
6.2 Lukuviikko	11
6.3 Lue lapselle / Lukulahja lapselle	12
6.4 Mun tarina	14
7. Julkaisut.....	14
7.1 Kiiltomato.net – Lysmasken: Kirjallisuuskritiikin verkkolehti	14
7.2 Lukufiilis	15
8. Hallinto ja talous	16
8a. Talous	17

1. Toiminnanjohtajan katsaus vuodelta 2019 – isoja projekteja ja vaikuttavuutta

Vuosi 2019 on ollut Lukukeskuksen historian kunnianhimoisin hanketoiminnan kannalta. Kaksi isoa hanketta toteutui. Kolmivuotinen Lukulahja lapselle -ohjelma käynnistyi ja tavoitti koko kohderyhmän heti ensimmäisenä toimintavuotenaan. Lukuliike koulussa -kampanja tavoitti kymmeniätuhansia koululaisia ja sai valtavasti mediahuomiota. Lukukeskus tavoitti kattavasti tärkeimmät kohderyhmänsä vauvoista nuoriin. Monet pitkäänkin kestäneet valmistelut päättyivät onnistuneeseen toteutukseen.

Lukukeskuksen toteuttama ja Suomen Kulttuurirahaston rahoittama Lukulahja lapselle -ohjelman ensimmäisenä vuonna sai koko ikäluokka eli 50 000 vauvaperhettä kirjakassin uusine kirjoineen ja innostavine materiaaleineen lukemisen tueksi.

Ohjelman valmistelut kestivät viisi vuotta ja sen tulokset alkavat jo hämmöttää vaikka sen onnistuminen vaatiikin paljon työtä päivittäin. Ohjelmaa seurataan kolmen vuoden ajan säännöllisin kyselyin perheille ja terveydenhoitajille. Ohjelmalla testataan samalla hankkeisiin sovellettavaa vaikutusten arviointia. Seuraava haaste on saada ohjelmalle jatkorahoitus vuodesta 2022 eteenpäin.

Alkuvuonna toteutettu Lukuliike koulussa -kampanja laittoi koetukselle Lukukeskuksen toiminnan joustavuuden, nopeuden ja fyysiset puitteet - parhaimmillaan toimistossamme ahkeroi 10 ihmistä. Kesään mennessä raportoitiin onnistuneesta kampanjasta, jossa 30 000 peruskoululaista kohtasi kirjailijan, lukulähettilään tai sanataideammattilaisen. Kampanjan tavoitteena oli innostaa lapsia ja nuoria lukemaan kaikkia suositeltuja keinoja käyttäen – esikuvilla, toiminnallisuudella, kirjailijavierailuilla, kirjavinkkauksella, hyvillä kirjoilla ja yleisellä asenteen muutoksella.

Lukuliike koulussa -kampanja vaikutti osaltaan kirjailijavierailujen määrän huimaan kasvuun - vuonna 2019 kirjailijavierailuja tehtiin ennätysmäiset 1800 kappaletta ja kirjailijoille tilitettiin lähes 600 000 euroa, mikä on huomattavasti enemmän kuin edellisenä vuonna. Vierailujen valikoimaa on lisätty eri kohderyhmille suunnitelluilla työpajoilla.

Lukukeskus on lähtenyt rohkeasti viemään erilaisia keinoja innostua teksteistä nuorille vuodesta 2017 lähtien. Vuonna 2019 toteutui tutkimushanke lavarunouden vaikutuksista nuoriin ja ensimmäisten tulosten perusteella tulokset ovat rohkaisevia. Mun tarina -hankkeen lavarunoustyöpajat tavoittivat yli 1000 nuorta.

Lukukeskuksen rooli tiedonvälittäjänä on huomioitu tunnustuksilla. Lukukeskus sai vuonna 2019 Mensa ry:n palkinnon. Viestintä- ja hankepääällikkömme Emmi Jäkkö sai kutsun Linnan itsenäisyyspäivän juhliin.

Viestinnällä tavoitimme uusia, tärkeitä kohderyhmiä ja Lukuliike koulussa näkyi varsinkin maakuntien mediassa. Viestintä on selkeästi tavoittanut oikeita kohderyhmiä, koska Lukukeskus saa jatkuvasti yhteistyöpyyntöjä julkisilta ja yksityisiltä toimijoilta. Osaltaan siihen on vaikuttanut se, että olemme toimintamme ansioista saavuttaneet vakiintuneen aseman keskeisenä lukutaitotoimijana.

Vuosi 2019 oli merkityksellinen myös kirjallisuuden kannalta. Olin valitsemassa kaunokirjallisuuden Finlandia-palkinnon saajaa esiraadin puheenjohtajana. Raadin jäsenyys nosti osaltaan myös Lukukeskuksen profiilia kirjallisuusalan järjestönä.

Lukukeskus on aina pyrkinyt vaikuttamaan tiedolla ja tämä on tuottanut tulosta sekä mediahuomion että resurssien kannalta. Lukukeskuksen talous on pystytty nostamaan tasolle, jolla saadaan pysyvästi aikaan tehokkuutta. Vakituisten henkilökunnan määrä on kasvanut ja se puolestaan on antanut yhä paremmat valmiudet pitkäjänteiseen toimintaan. Lukukeskuksen tärkein resurssi onkin sen pätevä ja innostunut henkilökunta.

Ilmi Villacis,

toiminnanjohtaja

2. Viestintä

Vilkas viestintävuosi nosti esiin Lukukeskuksen monipuolisuuden

Vuosi 2019 oli Lukukeskuksen viestinnässä runsauden ja monipuolisuuden vuosi. Lukukeskuksen viestintä oli vilkasta erityisesti aktiivisen hanketyön ansiosta. Alkuvuodesta käynnistyi Lukulahja lapselle -viestintä, joka kiinnosti laajasti ja valtakunnallisesti. Samalla jatkoimme Lukuliike koulussa -tapahtumien viestintää erityisesti paikallismedioissa. Lisäksi Lukukeskuksen toiminnanjohtaja ja viestintäpäällikkö antoivat lukuisia haastatteluja laajemmista lukutaitoaiheista.

Lukulahja lapselle -viestintä alkoi mediatiedotuksena heti tammikuussa. Vaikka hankkeen toiminta käynnistyi vasta toukokuussa, viestintä aloitettiin jo etukäteen. Aiheesta julkaistiinkin useita uutisia ja hankepäällikköä haastateltiin myös useisiin radiouutisiin.

Alkuvuodesta julkistettiin myös Turun kirjamessujen teema, mikä oli vuonna 2019 lukutaito. Siinä uutisoinnissa myös Lukukeskus tuli monesti mainittua.

Lukuliike koulussa -kampanja näkyi erityisesti paikallismedioissa. Koulutapahtumat kiinnostivat ja paikallismediat kertoivat ahkerasti etenkin oman alueensa tapahtumista ja kirjailijavierailuista. Maaliskuussa Lukukeskus käynnisti oman eduskuntavaalikampanjan. Sosiaaliseen mediaan suunniteltu helposti jaettava lukutaitokampanja keräsikin paljon jakoja, ja selkeiden somekuvien ansiosta lukutaitokysymykset oli helppo kytkeä osaksi vaaliteemoja. Lukukeskus osallistui myös muutamiin vaalikeskusteluihin lukutaitonäkökulmasta, sekä oli vieraana radiokeskustelussa.

Kevään uutisoinnissa kiinnosti myös Lukukeskuksen toiminnanjohtajan valitseminen Finlandia-raadin puheenjohtajaksi.

Lukuviikon teema toteutettiin yhteistyössä kansainvälisten lukutaitojärjestöjen kanssa. Europe Reads -aihe kiinnosti sekä perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa. Lukutaidon kansainvälinen tilanne antoi aihetta uudenlaiseen uutisointiin lukemiseen liittyen. Lukuviikko näkyi totutusti myös monen radiokanavan uutisoinnissa ja haastatteluissa.

Kevään viestintä huipentui toukokuussa Keskustakirjasto Oodissa vietettyihin Lukulahja lapselle -kirjojen julkistusjuhliin. Hankkeen käynnistyminen huomioitiinkin laajasti lehdistössä kautta maan.

Laajempi lukutaitokeskustelu mediassa käytiin elokuussa, kun viestintätoimiston toimitusjohtaja, entinen kansanedustaja Mikael Jungner nosti esiin lukemisen tarpeellisuuden nykyaikana. Aihetta käsiteltiin muun muassa suurimmissa sanomalehdissä ja radiohaastatteluissa.

Syksyllä olimme mukana kahdessa laajan verkoston viestintäkampanjassa. Kirjakauppaliitto ja Kustannusyhdistys käynnistivät ”Syysloma on lukuloma” -kampanjan. Hanke lanseerattiin varsinaisesti Turun messuilla, jossa Lukukeskus järjesti asiantuntija keskustelun Kustannusyhdistyksen Sakari Laihon ja Opetushallituksen Lukuliike-koordinaattori Pia Lumpeen kanssa. Lisäksi kampanjalle avattiin nettisivut, joilla myös Lukukeskus on mainittu yhteistyökumppanina. Syyskuussa vietettiin myös Suomen ensimmäistä Read Houria, kansainvälisenä lukutaitopäivänä vietettyä lukutuntia. Read Hourin takana on Lasten ja nuorten säätiö ja monet mediatilat. Lukukeskus oli kampanjassa mukana lukutaidon asiantuntijana.

Loppuvuonna Lukukeskus oli julkisuudessa sekä toiminnanjohtaja Ilmi Villaciksen Finlandia-raadin puheenjohtajuuden ansiosta sekä viestintä- ja hankepäällikkö Emmi Jäkon saatua kutsun Presidentin itsenäisyyspäivän vastaanotolle. Myös eduskunnan myöntämän lisärahoituksen myötä Lukukeskus ja

lukutaitoihe nousivat vielä vuoden päätteeksi esiin kansanedustajien omassa sosiaalisen median viestinnässä.

Loppuvuonna solmittiin myös sopimus uuden mediapalvelun kanssa. Meltwater pystyy tarjoamaan laajemmat palvelut sosiaalisen median hallitsemiseen, jossa tiedotusta ja viestintää on tehtävä koko ajan aktiivisemmin ja suunnitelmallisemmin. Myös mediaviestintään on Meltwaterilla tarjolla monipuolisemmat palvelut ja toiminnot.

3. Verksamhet på svenska

Läscentrums verksamhet på svenska består av privat beställda bokningar och av projekt som finansieras av fonder och stiftelser. År 2019 förmedlade Läscentrum 356 författarbesök med 80 författare.

Det mest omfattande av de här projekten är En författare till varje skola. År 2019 nåddes 1546 elever i 23 skolor av En författare till varje skola. Antalet författarpresentationer för En författare till varje skola var sammanlagt 56. Läscentrum ordnade sex turnéer inom ramen för projektet under året, en i Östnyland med Anna Härmälä (lågstadier), en med Linda Bondestam tillsammans med Malin Kivelä (lågstadier), ett enskilt besök med Maria Turtschaninoff i samma region (Borgå gymnasium), en i norra Österbotten med Karin Erlandsson, en tvådagarsturné på Åland med Adrian Perera i högstadier och lyceet, en i Sydvästra skärgården med Anna Härmälä (lågstadier) och en i samma område med Ted Forsström och Kaj Korkea-aho (högstadier). I responsen som systematiskt samlas in (för både skolorna och de medverkande författarnas del) framkommer att man är särskilt nöjd med att Läscentrum engagerar författare som är kända och goda berättare. Författarna uppskattar att projektet får elevgrupperna att förbereda sig – eftersom det är en förutsättning för att bli beviljad besök. En författare till varje skola har rullat på sedan år 2013. Det administreras av Barbro Enckell-Grimm och finansieras av Svenska kulturfonden och Konstsamfundet samt av kommunernas självrisikandel om en euro per elev som deltar.

Läsrörelsen (Lukuliike-Läsrörelsen) ingick i Läscentrums tvåspråkiga verksamhet. Ansökningsformulär skickades ut till alla svenska skolor och Katarina von Numers-Ekman och Lotta Dammert valde ut de skolor som beviljades evenemang med läsande förebild och författare. Sex skolor fick evenemang, 15 beviljades verkstäder och tio författarbesök (sammanlagt 32 framträdanden). Läscentrums kulturproducent Barbro Enckell-Grimm administrerade besöken och skötte kontakterna mellan skolor, författare och förebilder (Tika Sevón, Antti Koivukangas och Jontti Granbacka). Vi eftersträvade regional rättvisa mellan Nyland, Österbotten och Egentliga Finland. Eventet i Lovisanejdens högstadium med Tika Sevón och Eva Frantz streamades.

Läsveckan är ett annat tvåspråkigt projekt som producerar material (tips för undervisningen, lästipskort, tävlingar) informerar och verkställs på svenska. Information och marknadsföring sker parallellt på svenska och finska. Läscentrum vänder sig till samtliga aktörer på båda språken - och till skolorna på det aktuella skolspråket. Vi värvar kontinuerligt in nya namn till bokningstjänsten, med författare som uppträder på svenska. Läscentrum deltar aktivt i Helsingfors stads träffar med kulturkoordinatorer och Educamässan.

Läs för barnet / Läsgråvan. Läscentrum förmedlade Finska Kulturfondens förfrågan för den svenska versboken som ingår i moderskapslådan från år 2019. "Liten" är skriven av Henrik Huldén och Annika Sandelin, och boken är illustrerad av Titta Lindström. Finska Kulturfonden valde författare och illustratör. Ett par författare skrev svenska sagor som ingår i den svenska sagoboken, "Sagor för små" för barn i åldern 3-4 år, och de översattes i kors med de finskspråkiga sagorna, samt en saga skriven på samiska.

Finlands svenska författareföreningen beviljade en summa på 20 000 euro med anledning av föreningens hundraårsjubileum. Medlen används till ett projekt, Lyssna och Läs, som ska sammanföra

företrädesvis yngre författare som inte publicerat så många verk med nya beställare (finska skolor, seniorboenden, arbetar- och medborgarinstitut, daghem och skolor samt bibliotek). Barbro Enckell-Grimm skrev en projektplan som godkändes av Författareföreningen. Lyssna och läs förverkligades till största delen under år 2019, 40 besök i Nyland, Egentliga Finland, Åland och Österbotten, en mindre del medel överfördes till år 2020. Projektet fortsätter således. I augusti ordnades en fortbildningseftermiddag för författare som redan gjort eller vill börja göra författarframträdanden.

I augusti initierades ett djupare samarbete med Kulturrådet i Sverige då en delegation på elva deltagare besökte Läscentrum. Vi presenterade vår verksamhet, såväl hur det fortlöpande arbetet med att förmedla författarbesök på svenska är organiserat ur det språkliga minoritetsperspektivet samt Läscentrums svenskspråkiga och tvåspråkiga projekt. Särskilt Lukuliike-Läsrörelsen och hur det projektet var organiserat väckte intresse, samt hur den svenskspråkiga verksamheten förhåller sig till helheten.

I december var Läscentrum på svarsvisit på Kulturrådet i Stockholm för att höra om hur deras organisation är organiserad och om deras projekt, framför allt Bokstart. Vi fick också med oss material, deras bokkatalog och tryckta broschyrer.

4. Kansainvälinen yhteistyö

Lukukeskuksen kansainvälinen yhteistyö oli vuonna 2019 aktiivista ja monipuolista. Oli selkeästi havaittavissa, että Lukukeskuksen tunnetaan kansainvälisissä verkostoissa yhä paremmin ja toisaalta Suomen lukutaitotyö kiinnostaa laajasti.

Toiminnanjohtaja Ilmi Villacis vieraili maaliskuussa Leipzigin kirjamessuilla. Vierailu tiivisti yhteistyötä suomalaisen kirjallisuuden vientikeskus FILL:n ja kustantamojen kanssa.

Lukulahja lapselle -hanketta esiteltiin huhtikuussa Oslossa, kun hankepääällikkö Emmi Jäkkö kävi kertomassa hankkeesta norjalaiselle Föreningen Les! -järjestölle ja kirjastoalan ammattilaisille valtakunnallisessa koulutuspäivässä. Oslossa käynnistyi yhteistyö myös Ruotsin Kulturrådetin kanssa. Kulturrådetin edustajat esiintyivät samassa koulutuspäivässä.

Toukokuussa Lukukeskuksessa vieraili Reykjavik Center of language and literature. Reykjavikin kaupungin organisaatio oli kiinnostunut valtakunnallisista hankkeista ja lukutaitofoorumien työn seurauksena käynnistyneistä toimista. Islannissa lukemisen haasteet kohdistuvat erityisesti nuoriin.

Lukukeskus sai kesäkuussa vieraita Koreasta, kun ryhmä lukemisen ja lukutaidon asiantuntijoita oli opintomatalla Suomessa. Lukukeskuksen ajankohtaisia teemoja ryhmälle esitteli tuottaja Ulla Arkoma ja tiedottaja Elisa Grönholm. Kuulimme samalla Korean kirjalahja-ohjelmasta.

Elokuussa Lukukeskuksen vieraaksi saapui Ruotsin Kulturrådet. Ryhmään kuului 11 lukemisen edistämisen ja kirjallisuuden parissa työskentelevää asiantuntijaa. Vaihdoinme kokemuksia verkostotyöskentelystä, onnistuneista lukemista edistäneistä hankkeista sekä lukemisen ja lukutaidon haasteista. Päätimme jatkaa keskusteluita myöhemmin syksyllä Tukholmassa. Kulturrådetin tapasivat toiminnanjohtaja Ilmi Villacis ja tuottaja Barbro Enckell-Grimm sekä kirjailija Kjell Westö.

Syyskuussa viestintä- ja hankepääällikkö Emmi Jäkkö osallistui EURead-järjestön vuosikokoukseen Brysselissä. Kolmen kokouspäivän aiheena oli mm. 2019 yhdessä toteutettu Europe reads -kampanja, johon Lukukeskus osallistui erityisesti Lukuviikolla. Vuosikokouksessa esiteltiin myös eri maiden kirjalahjahankkeita. Emmi Jäkkö esitteli Lukulahja lapselle -hanketta osana vuosikokouksen ohjelmaa. Vastakäynnistynyt Lukulahja lapselle -hanke kiinnosti monien maiden lukutaitojärjestöjen edustajia, etenkin

niissä maissa, joissa toiminta oli jatkunut jo pitkään. Lukukeskus myös palkittiin kunniakirjalla yhtenä ensimmäisten joukossa EUReadiin liittyneistä järjestöistä.

EuReadin myötä muodostui myös kansainvälinen kirjalahja-verkosto, jonka virtuaalokokouksiin hankepäällikkö Emmi Jäkkö säännöllisesti osallistui. Kolmen mantereen ja yli 10 maan osallistujat jakavat arvokasta tietoa kirjalahja-hankkeiden vaikutuksista ja toimivimmasta käytänteistä.

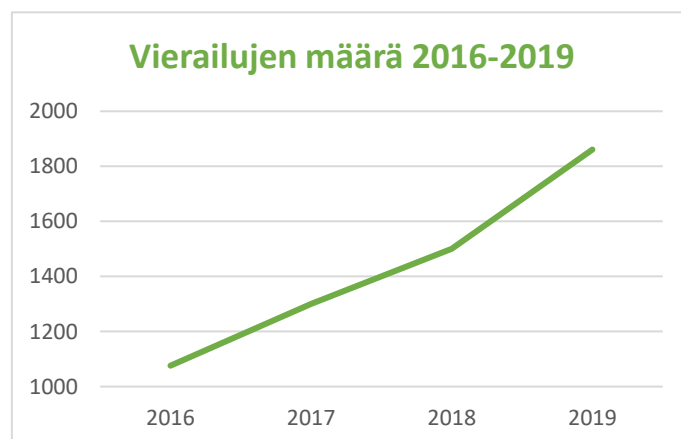
Vielä vuoden päätteeksi toiminnanjohtaja Ilmi Villacis, tuottaja Barbro Enckell-Grimm ja viestintä- ja hankepäällikkö Emmi Jäkkö vierailivat Tukholmassa Kulturrådetissa yhdessä Lukukeskuksen hallituksen puheenjohtaja Juha Itkosen kanssa. Tapaamisessa keskusteltiin lukutaidon ja lukemisen tilanteesta koulumaailmassa ja yhteiskunnallisesti. Samalla päätettiin yhteispohjoismaisen epävirallisen yhteistyöryhmän perustamisesta.

Vierailujen ja tapaamisten lisäksi etenkin hanketyössä kansainvälinen yhteistyö on aktiivista ja luontevaa. Neuvoa ja kokemuksia voi kysyä puolin toisin monilta eri toimijoilta. Ja myös Lukukeskus on kiinnostava kumppani monelle järjestölle ja toimijalle. Tätä yhteistyötä kannattaa vaalia jatkossakin.

5. Kirjailijavierailut

Vuonna 2019 kirjailijavierailujen määrä jatkoi kasvuaan ja saavutti mittasuhteet, jonka vuoksi vierailujen käsittelemiseen tarvittiin ajoittain lisävoimia. Lukukeskus tuki kirjailijoiden työtä entistä vahvemmin vierailujen kautta. Tilaaajille tarjonnan monipuolinen, ajantasainen ja mukaansatempaava sisältö antoivat uutta virtaa lukuinnon kasvattamiseksi. Osa kirjailijavierailuista toteutettiin hankeavustuksilla, joita saimme viime vuonna erityisen runsaasti. Tämä selittää myös osaltaan kirjailijavierailuiden määrän kasvun.

93 450 lukijaa kohtasi kirjallisuuden tekijän
1869 vierailua, joista **1513** suomenkielistä ja **356** ruotsinkielistä
589 357 euroa tilitetty kirjailijoille

Kirjailijavierailuja välitettiin yhteensä 1869 (2018: 1500 kpl, 2017: 1300, 2016: 1076), joista suomenkielisiä vierailuja 1513 ja ruotsinkielisiä 356. Suomenkielisiä perusvierailuja oli 1292 ja ruotsinkielisiä perusvierailuja 229. Hankkeisiin liittyviä kirjailijavierailuja järjestettiin 342 kpl.

Kirjailijavierailut tavoittivat yhteensä **93 450 henkeä**, joista 70 % oli lapsia ja nuoria ja 30% aikuisia. Suomenkieliset perusvierailut tavoittivat 64 900 henkeä, ruotsinkieliset perusvierailut 11 450. Hankevierailut tavoittivat yhteensä 35 700 oppilasta.

Työtilaisuuksia Lukukeskus tarjosi **340:lle kirjailijalle** (vuonna 2018: 236), joista ruotsinkielisiä 80. Palkkioita tilitettiin esiintyjille yht. **589 357 €**, joista suomen- ja ruotsinkieliset perusvierailut 425 291€. Hankevierailujen osalta tilityksiä tehtiin kaiken kaikkiaan 164 066€.

Lukukeskuksen palvelun tunnettuus ja houkuttelevuus kasvoivat huomattavasti niiden tilaajien kuin kirjailijoiden keskuudessa. Vuoden 2019 aikana vierailupalveluun ilmoittautui 116 uutta kirjailijaa.

Hankkeiden vaikutukset vierailujen määrään sekä kirjailijoiden työtilaisuuksiin oli suuri. Vuonna 2019 Lukukeskus painotti hankkeita, joiden kautta oli mahdollista tukea kirjailijavierailujen tunnettuutta, vaikuttaa kirjailijavierailujen monipuolisempaan tarjontaan, saattaa koulujen ulottuville uusia kirjailijoita ja sisältöjä lukemisen innostamisen tueksi, tarjota eri puolilla asuville kirjailijoille työtilaisuuksia ja nostaa tätä kautta myös sellaisia kirjailijoita, jotka eivät muuten ole saaneet vierailumahdollisuuksia.

Lukuliike koulussa -hanke mahdollisti entistä laajemman vierailujen kirjon eri puolilla Suomea. Vierailuja pyrittiin kohdentamaan laajasti mahdollisimman monelle eri ikäryhmälle ja mm. Lue lapselle -hanke lisäsi päiväkotien kiinnostusta kirjailijavierailuja kohtaan. Lauri Jäntin säätiön rahoittama tietokirjailijavierailu -hanke Tietokirjailija kouluun käynnistyi syksyllä. Hankkeessa tietokirjailijat vierailevat eri oppiaineiden tunneilla yläkouluissa ja lukioissa, ja nuoria houkutellessaan kirjojen maailmaan aihe edellä. Tietokirjat voivatkin innostaa tarttumaan kirjaan myös vähemmän lukevia.

Kaiken kaikkiaan lapset ja nuoret saivat kokea uusia tapoja kohentaa lukutaitoaan. Runous mielipiteen ilmaisussa, käyttövoimana ja vetovoimana mm. Palefacen ja Kaisa Haposen suositussa Revi se! -pajassa sekä Aura Nurmen lavarunoushanke Mun tarina herättivät uudenlaisen kiinnostuksen runoutta kohtaan. Ajankohtaisina aiheina kouluissa ja kirjastoissa kiinnostivat mm. ilmasto ja aivotutkimus.

Maantieteellisesti kirjailijavierailut kattoivat koko Suomen. Suurin osa vierailuista järjestettiin Etelä-Suomeen ja Pohjanmaalle: Uudellamaalla vierailuja oli 591 eli 32% kaikista vierailuista, Pohjanmaalla vierailuja oli 351, 18,5%, Satakunnassa ja Varsinais-Suomessa yhteensä 191 vierailua, Pirkanmaalla 137, Savossa 138, Lapissa 28, Hämeessä 91, Ahvenanmaalla 56 ja Etelä-Karjalassa 37 sekä Keski-Suomessa 79. Vähiten vierailuja tilattiin Kainuuseen 8 kpl sekä Kymenlaaksoon 23 vierailua. Suomen lisäksi vierailuja tehtiin Ruotsiin ja Norjaan.

Kirjailijavierailuista vastaa kokopäiväisesti ohjelmavastaava Ulla Arkoma, ruotsinkielisistä vierailuista kulturproducent Barbro Enckell-Grimm ja virtuaalivierailuista tiedottaja Elisa Grönholm.

5a. Kehitystyö

Vuonna 2019 Lukukeskuksen hankkeissa kirjailijavierailut olivat keskeisessä osassa. Kirjailijavierailuista viestittiin säännöllisesti erilaisille kohderyhmille esimerkiksi Lukukeskuksen uutiskirjeiden, tiedotteiden ja sosiaalisen median kautta. Lukuliike koulussa -kampanjan vierailut saivat huomiota myös paikallismedioissa, joiden avulla tavoitettiin uusia kohderyhmiä. Kirjailijavierailut tulivat tutuksi myös

nuorille, sillä Lukufiilis julkaisi juttuja kampanjassa järjestetyistä vierailuista, joissa näkyivät uudella tavalla myös julkisuudesta tutut lukemisen esikuvat.

Lukukeskuksen palvelua kehitettiin kirjailijoita paremmin tukevaksi ja kirjailijoille annettiin vinkkejä etenkin heidän omien kirjailijavierailujensa markkinointiin. Kirjailijoille tehtiin omat ohjeistuskortit, joissa infottiin palveluumme liittymisestä, jaettiin markkinointivinkkejä ja esiteltiin tilaajapalvelua. Samoin Lukukeskuksen yleisesitteessä markkinoitiin erikseen kirjailijavierailuja.

Lukukeskuksen kirjailijavierailut kiinnostivat vuonna 2019 niin yleisöä kuin kirjailijoitakin enenevässä määrin. Yli 100 uutta kirjailijaa liittyi palveluumme vuoden aikana. Teimme palvelun markkinoinnissa yhteistyötä myös jäsenjärjestöjen kanssa, ja esimerkiksi Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto opasti liittymään Lukukeskuksen tilaajapalveluun jäsenkirjeessään, minkä kautta saimme uusia kääntäjiä palveluun.

Kirjailijan valintaa suuresta määrästä pyrittiin tekemään tilaajille helpommaksi nostamalla etusivun bannereihin erilaisia kirjailijoita ja vierailukokonaisuuksia, joita olivat uudet työpajat ja kirjailijalistalle ilmoittautuneet uudet kirjailijat. Lisäksi nostimme tietokirjailijoita Lauri Jäntin säätiön rahoittaman Tietokirjailija kouluun -hankkeen yhteydessä sekä kääntäjiä Lukuviikolla. Kirjailijoiden markkinointi pyrittiinkin integroimaan paremmin jo Lukukeskuksen olemassa oleviin hankkeisiin ja toimintaan.

Kirjailijavierailujen palvelumaksu nousi 10 eurolla, joka ei aiheuttanut reaktiota tilaajissa.

Vuonna 2019 tavoitteena oli monikulttuuristen kirjailijavierailujen edistäminen. Monikulttuurisen lukemisen edistämistyön alkulaukauksena järjestimme paneelikeskustelun oman äidinkielen merkityksestä Turun kirjamesseilla sekä alan ammattilaisille keskustelutilaisuuden Lukukeskuksessa. Tavoitteena oli selvittää, minkälaista työtä asian hyväksi Suomessa jo tehdään, tunnistaa tärkeimmät kehittämiskohteet, kartoittaa yhteistyömahdollisuuksia sekä kerätä toimenpideideoita. Monikielisten kirjailijavierailujen edistäminen ei vielä tässä vaiheessa ollut mahdollista. Mun tarina -hankkeen myötä tarjontaa suunnattiin myös muun kielisille.

Kirjailijavierailuja koskevista palautteista tehtiin kooste kahden vuoden ajalta. Tulos: 91 % vastanneista arvioi vierailun onnistumista kiitettäväksi, 8% hyväksi. 88% vastanneista kertoi, että vierailu innosti lainaamaan kirjoja. Yhteistyö Lukukeskuksen kanssa sujui kiitettävästi ja tilalajista 93% aikoi jatkossakin toimia yhteistyössä Lukukeskuksen kanssa. Vastauksia oli yhteensä 127.

5b. Kirjailijavierailuyhteistyö

Espoon kaupungin KULPS! -hankkeessa kirjailijavierailuihin osoitettu summa nousi edelleen. Keväällä 2019 summa oli sama kuin viime vuonna 9500€ ja syksyllä 2019 käytettävä euromäärä nousi 12 000 euroon (2018: 9500€ 2017: 9000€ ja 2016: 8000€). Espoon kaupunki tarjoaa kaikille Espoon peruskoulujen 1. -10. luokille (sisältäen erityisryhmät) mahdollisuuden tilata perinteisiä kirjailijavierailuja sekä työpajoja Lukukeskuksesta. Vierailut ovat osa Espoon kaupungin Kulttuuri- ja liikuntapolkusuunnitelmaa. KULPS! -vierailut toteutetaan yhteistyössä Espoon kirjastojen kanssa. Osa KULPS! -kirjailijoista vaihtuu lukuvuosittain.

Suomenkielisiä KUPLS! -kirjailijavieraita oli tarjolla yhteensä 14 kirjailijaa, 1 sarjakuvataiteilija.

Perinteisiä useamman kirjailijan voimin toteutettavia kirjailijavierailukohteita olivat mm. Runebergin päivän vierailukiertue Porvoossa, Kirjakekkerit Karjaalla, Porin kirjojen yö sekä Puumalan kirjakemmakot.

Kiertueiden esiintymismäärät vaihtelivat 7 ja 21 esityksen välillä. Isompia kiertueita järjestettiin mm. Nokiolla (21 esitystä), Mikkeli (13/työpajoja), Seinäjoella (11) ja Kontiolahdella (12) sekä Sonkajärvellä (10).

6. Lukemisen edistäminen

6.1 Lukuliike koulussa

Lukuliike koulussa -kampanjalla lisättiin lukuintoa kouluissa valtakunnallisesti. Kampanja tarjosi mahdollisuuden kokeilla laajasti lukemaan innostamisen keinoja, jotka on todettu motivoiviksi, mutta joita ei tässä laajuudessa ole ollut aikaisemmin mahdollista kokeilla: ääneen lukeminen, toiminnallisuus, esikuvat, kirjavinkkaus, oikeanlaiset kirjat ja kohtaamiset kirjailijoiden kanssa. Kouluille tarjottiin lukutapahtumia, työpajoja, kirjailijavierailuja, kirjalahjoja, innostavia lukuhaasteita ja oppituntisisältöjä. Kampanjan tavoitteena oli saada näkyvyyttä lukemiselle ja opettajien sekä muiden ammattilaisten työlle, motivoida lapsia lukemaan ja luomaan pysyviä rakenteita lukemisen tueksi. Kampanjalla tavoitettiin laajaa näkyvyyttä ja saavutettavuutta ja pyrittiin saamaan aikaan positiivista muutosta asenteisiin lukemista kohtaan koulussa ja vapaa-aikana. Kampanjalle oli selvä tarve, josta kertoi sekin, että avoimella haulla mukaan haki 800 koulua. Hakemuksista saatiin myös tärkeitä tietoja, mitkä ovat koulujen tarpeet, mitkä ovat lukemisen esteet ja mitä kaikkea lukemisen eteen kouluissa tehdään.

Kampanjaan pääsi mukaan 200 koulua eri puolilta Suomea Paraisilta Sodankylään. Lukuliike koulussa oli kansallisen Lukuliikkeen avauskampanja. Lukuliike on seurausta vuoden 31.10.2017 perustetun kansallisen lukutaitofoorumin työstä. Ministeri Sanni Grahn-Laasosen asettaman lukutaitofoorumin työn taustalla oli huoli lukutaidon ja lukuinnon heikkenemisestä ja lukutaidon eriarvoistumisesta. Lukuliikkeelle päätettiin antaa vauhtia käynnistämällä se laajalla näkyvyys- ja motivointikampanjalla, jonka Lukukeskus sai tehtäväkseen toteuttaa. Kampanjassa sovellettiin osittain käytäntöön Lukuliikkeen suuntaviivoja nro 1: Innostettiin lapsia ja nuoria lukemaan Tarjottiin osallistavan lukemisen malleja Kannustettiin lasten ja nuorten arvostamia esikuvia kertomaan lukuharrastuksestaan ja lukemisen merkityksestä Tuettiin lukuintoa osallistavilla keinoilla Vahvistettiin lasten ja nuorten omaa tekstien tuottamista.

Kampanjaa luotiin alusta saakka laajan verkoston yhteistyöllä, vaikka kokonaisvastuu kampanjan suunnittelusta ja toteutuksesta olikin Lukukeskuksella. Lukukeskus kutsui kampanjan suunnittelun tueksi koolle ohjausryhmän, johon kuuluivat keskeiset opetusalan järjestöt, kirjallisuusjärjestöjen edustajat, sanataiteen ja kirjavinkkauksen ammattilaiset, tutkijoita sekä ministeriön ja opetushallituksen edustajat. Kampanja haluttiin rakentaa aidosti kouluja palvelevaksi, siksi sekä luokanopettajien että äidinkielen opettajien näkemys koulun arkeen sopivista sisällöistä ja tapahtumista oli ratkaisevan tärkeää. Jotta hankkeen vaikutukset olisivat mahdollisimman pitkäaikaiset, ohjausryhmään osallistui alusta saakka myös Opetushallituksen sekä Opetus- ja kulttuuriministeriön edustajat. Hankkeessa pyrittiin luomaan eri toimijoiden välille jatkuvaa yhteistyötä. Lukukeskus laati suunnitelman yhteistyössä opettajien ja sanataideammattilaisten kanssa.

Toteutuksessa oli tärkeitä avoimuus ja yhteistyö. Jokaisen koulutapahtuman yhteydessä informoitiin paikallisia yhteistyökumppaneita, mm. kirjastoja ja paikallista mediaa. Monet kirjastot lähtivät innolla mukaan ja paikallisten medioiden avulla kampanja sain näkyvyyttä monilla paikkakunnilla. Kampanjan käynnistyttyä Lukuliike kutsui mukaan monia eri alojen toimijoita. Muun muassa Elinkeinoelämän keskusliitto halusi tukea lasten ja nuorten lukemista, ja lahjoitti joulukorttivaransa käytettäväksi kampanjassa. He kannustivat jäsenyhtymäänsä toimimaan samoin omalla paikkakunnallaan.

Lukuliike koulussa -kampanja kattoi koko Suomen. Isompia tapahtumia, kirjailijavierailuja ja työpajoja järjestettiin 220 koulussa lähes 200 eri paikkakunnalla. Pohjoisin tapahtuma oli Sodankylässä ja eteläisin

Kemiönsaarella. Virtuaalinen vierailu tavoitti oppilaat Pietarin suomalaisesta koulusta asti. Tapahtumat olivat useimmiten suunnattu koko koululle, ja niihin osallistui 20 000 oppilasta. 40 sanataidekoulua tai muuta kirjallisuuden ammattilaista pitivät 95 sanataidetyöpajaa, joiden kautta tavoitettiin 2400 oppilasta. Kirjailijavierailuilla kirjailijat kohtasivat 7000 oppilasta.

Hankkeen tavoitavuus ja saavutettavuus perustui aktiiviseen ja säännölliseen viestintään koulujen ja opettajien kanssa. Uutiskirjeen sai säännöllisesti n. 3500 opettajaa. Opettajille lähetettiin osallistumisvinkkejä ja tietoa kampanjasta joka toinen viikko. Ennen koulutapahtumia ja niiden jälkeen oppilaita kannustettiin tutustumaan kirjailijoiden teoksiin eri tavoin. Tässä apuna oli Tehtäväpankki Lukuliike koulussa -nettisivuilla www.lukuliikekoulussa.fi. Tehtäväpankkiin tuottivat oppituntivinkkejä ja sisältöjä Äidinkielen opettajain liitto ja Suomen luokanopettajat ry. Sen lisäksi pankista linkitettiin sisältöjä monen yhteistyökumppanin sivuille, joita olivat Kirjasampo, Monilukutaitoa opitaan ilolla - kehittämisohjelma, Lukuviikko, Ei muuta kuin lukemaan -blogi, Lukuralli, Mun tarina -hanke, Väinö Riikkilä Seura, Lue minut -näyttely, Sanat haltuun -hanke, Suomen tietokirjailijat ry ja Lukufiilis-verkkolehti. Tehtäväpankki-sivustolla on vierailtu kampanjan aikana lähes 6000 kertaa.

Kampanjasta tiedotettiin laajasti etenkin tapahtumapaikkakuntien medioissa. Tapahtumista lähetettiin ennakkotiedote paikallismedioille ja sen lisäksi kirjastoja ja kirjakauppoja aktivoitiin yhteistyöhön. Lukuliike koulussa -kampanjasta julkaistiin lähes 200 sanomalehti- tai verkkouutista, 10 radiohaastattelua, 5 TV-esiintymistä, mm. Aamu-tv, Huomenta Suomi, sekä Loton tuloslähetys, jonka näki puoli miljoonaa suomalaista. Lukuliike koulussa oli näkyvässä myös sosiaalisen median kanavissa. Julkkiset, kirjailijat ja koulut kertoivat omilla tileillään osallistumisestaan. Miklun lukemista ja Lukuliikettä käsittelevää Youtube-videota on katsottu 107 000 kertaa. Yhteensä sosiaalisen median kautta tavoitimme 110 000 twitterin käyttäjää, yli 150 000 Facebookin käyttäjää sekä omien että hankkeeseen osallistuneiden esikuvien Instagram-päivitysten kautta tavoitimme yli 250 000 Instagramin käyttäjää. Osa Lukuliike - koulutapahtumista striimattiin Kirjastokaistan toimesta ja videotallenteet vietiin Lukuliike -videogalleriaan, jossa ne olivat kaikkien nähtävillä. Kirjastokaista teki myös lyhyempiä videoklippejä koulutapahtumien julkiksista ja kirjailijoista, ja sen lisäksi videogalleriassa julkaistiin muuta lukemiseen innostavaa sisältöä. Lukuliike koulussa -sivujen videogalleriassa on 26 videota. Kirjastokaistan varta vasta kampanjaa varten kuvaamia videoita on katsottu 4626 kertaa.

Haastattelimme Lukuliike koulussa -koulutapahtumien yhteydessä yli sataa oppilasta. Oppilailta kysyttiin mielipiteitä tapahtumista, muun muassa mistä he pitivät ja mitä he olisivat tehneet toisin. Oppilailta kysyttiin myös heidän omista lukutottumuksistaan ja siitä, kuinka paljon ja miten heidän kouluissaan luetaan. Lähestulkoon kaikki vastaukset olivat positiivisia. Tapahtumia kuvailtiin hauskoiksi, mukaviksi ja kiinnostaviksi. Oppilaista oli hienoa nähdä ja kuunnella kirjailijoita ja esikuvia. Oppilaiden mielestä esiintyjät olivat hyviä ja mielenkiintoisia ja tapahtuman pituus oli sopiva. Moni haastateltu oppilas oli sitä mieltä, että tapahtuma innosti heitä lukemaan enemmän. Esimerkiksi urheilevat pojat tuntuivat inspiroituneen urheilevien esikuvien esimerkistä. Oppilaat olivat yhtä mieltä siitä, että Lukuliike koulussa - koulutapahtumien kaltaisia tapahtumia tulisi järjestää enemmän. Kaikki palautetta antaneet opettajat olivat sitä mieltä, että vastaavanlaiset tapahtumat ovat tärkeitä ja niitä tulisi järjestää tulevaisuudessa enemmän.

6.2 Lukuviikko

Kirjoja ja lukemista juhliittiin 22.4.-28.4.2019 ympäri Suomen. Lukuviikon teema Koko Eurooppa lukee! inspiroi eri toimijoita järjestämään tempauksia lukemisen ja kirjallisuuden ympärille. Kirjastot, koulut, päiväkodit ja työyhteisöt olivat aktiivisesti mukana. Lukuviikon viralliseen tapahtumakalenteriin ilmoitettiin 60 tilaisuutta ja tapahtumaa Lukuviikon aikana.

Valtakunnallisen Lukuviikon teemaksi valittiin Koko Eurooppa lukee, koska lukemisen edistäminen on kaikkien yhteinen asia. Lukuviikon aikana oli tarkoitus muuttaa asenteita lukemista kohtaan, löytää keinoja innostaa lukemaan ja avartaa ihmisten tietämystä lukutavoista Euroopan maissa. Lukuviikolla juhlistetaan erityisesti eurooppalaista kirjallisuutta ja nostettiin esiin käännoiskirjallisuutta.

Lukuviikon teema oli yhteinen Euroopan laajuisen lukutaitoverkoston EUReadin yhteisen kampanjan Europe Reads kanssa. Kampanjassa oli mukana 15 Euroopan maata. Lukuviikolla Lukukeskukselle saapui Euroopan lukutaitokampanjoissa kiertänyt kirja, johon haimme eduskunnasta kansanedustaja Sari Sarkomaan allekirjoituksen vetoomukseen lukemisen edistämisen puolesta Euroopan komissiolle.

Kouluille ja kirjastoille tuotettiin ilmaiseksi hyödynnettävää materiaalia, jotka löytyivät Lukuviikon virallisilta nettisivuilta: www.lukuviikko.fi. Lukuviikko toteutettiin perinteisesti verkostomaisena tapahtumaviikkona, jossa toimijoita ympäri Suomen kutsuttiin osallistumaan viikkoon. Lukukeskus tarjosi sisältöjä ja vinkkejä osallistumiseen, ja kehotti julkaisemaan tapahtumaideoita mm. sosiaalisessa mediassa. Tavoitteena oli tavoittaa myös ne tahot, jotka eivät tavallisesti ole kaikkein aktiivisimpia lukutaitotyössä.

Lukuviikon nettisivuille koottiin kirjavinkkejä eurooppalaisesta käännoiskirjallisuudesta ja kotimaisista Eurooppaan sijoittuvista teoksista. Kirjoja oli jokaiselle luokka-asteelle. Lukuviikon teema innosti kirjastot, kirjavinkkarit ja kirjabloggarit vinkkaamaan erityisesti käännoiskirjoja niin liveinä, videoilla, sosiaalisessa mediassa kuin Lukuviikolle teetettyjen vinkkauskorttienkin avulla.

Lukuviikon oppituntisisältöjen avulla pääsi leikittelemään kielellä ja tutustumaan kääntäjän työhön. Lukuviikon tehtävät kääntämisestä laativat Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto. Lukuviikon kääntäjävierailuilla kouluissa ja kirjastoissa tuotiin esiin kääntäjän roolia lukijana ja tulkitsijana.

Monissa kirjastoissa juhlistettiin Lukuviikkoa runsaalla ohjelmalla. Kirjastot kokosivat omia kirjavinkkipöytiä ja -hyllyjä. Joissakin kirjastoissa kerättiin eri teemaisia yllätyskirjakasseja lainattavaksi.

Aikakausmedia nosti Lukuviikon viikon aikkariksi ja siitä kirjoitettiin Helsingin Sanomien pääkirjoituksessa. Lisäksi Lukuviikko oli esillä muissa Suomen suurimmissa medioissa, kuten Maaseudun Tulevaisuudessa, STT:ssä, Keskisuomalaisessa, Turun Sanomissa ja Me naisissa. Lukuviikosta julkaistiin mediassa lähes 50 juttua. Myös blogeissa ja podcasteissa innostuttiin puhumaan lukemisesta ja kirjoista.

Järjestäjät kertoivat Lukuviikon tapahtumista sosiaalisessa mediassa häshtägeillä [lukuviikko2019](#), [lukuviikko](#), [koeurooppalukee](#) ja [europereads](#). Twitterissä [#lukuviikko](#) trendasi ensimmäistä kertaa. Sosiaalisen media kautta Lukuviikko tavoitti 900 000 henkilöä.

6.3 Lue lapselle / Lukulahja lapselle

Lukulahja lapselle -hanketta valmisteltiin tiiviisti alkuvuosi 2019. Kirjakassiin pakattuja kirjoja valmisteltiin. 15 kirjailijaa, 5 kuvittajaa ja 5 kääntäjää osallistuivat kirjojen tekemiseen. Suomenkieliseen Lorulahja-kirjaan uusia runoja kirjoittivat Hannele Huovi, Jukka Itkonen ja Johanna Venho. Kuvituksesta vastasivat Reetta Niemensivu ja Aapo Ravantti. Ruotsinkielisen Liten-runokirjan runoista vastasivat runoilijat Henrik Hulden ja Annika Sandelin. Kuvituksen teki kuvittaja Titta Lindström. Iltasatukokoelma Satulahjaan valittiin tekijät yhteistyössä 9 kustantajan kanssa. Otava, Tammi, WSOY, Schildts&Söderström, Förlaget, Karisto, Kustannus-Mäkelä ja Lasten Keskus valitsivat kaikki keskuudestaan kirjoittajan uudelle iltasadulle. Satuja kirjoittivat Veera Salmi, Timo Parvela, Reetta Niemelä, Heidi Viherjuuri, Anneli Kanto, Malin Klingenberg, Minna Lindeberg ja Laura Ruohonen. Lisäksi kirjaan kirjoitti saamelaiskirjailija Kerttu Vuolab. Yksi saduista oli aiemmin julkaistu Ville Hytösen satu. Satulahja käännettiin suomeksi ja ruotsiksi. Samalla päätettiin, että myöhemmässä vaiheessa kirja käännetään myös saamenkielille.

Kirjojen painopaikaksi valikoitui tarjouskierroksen jälkeen Otavan kirjapaino. Kirjat haluttiin lähtökohtaisesti painaa Suomessa ja painoksen poikkeuksellisen laajuuden vuoksi Otavan kirjapaino oli käytännössä ainoa luotettava kumppani toimittamaan painokset ajoissa. Lukulahjaa painettiin 110 000 painos, Liten-kirjaa 15 000, Satulahjaa 110 000 ja ruotsinkielistä Sagor för små -kirjaa 12 000.

Lukulahja lapselle -hankkeeseen liittyen kilpailutimme myös logistiikkasopimuksen. Logistiikkasopimusta laadittaessa hyödynsimme ulkopuolista logistiikkakonsulttia, jotta tarjouksessa tuli huomioiduksi kaikki olennaiset näkökulmat. Useamman tarjouskierroksen päätteeksi kumppaniksi valikoitui DSV. Heidän kanssaan pääsimme kustannustehokkaaseen yhteistyösopimukseen, kun logistiikkayritys halusi hyödyntää hanketta omassa markkinoinnissaan ja viestinnässään.

Alkuvuonna tehtiin myös alkutilanne kyselyt yhteistyössä tutkimustoimisto Innolinkin kanssa. Innolinkillä on kokemusta neuvoloissa tehtävän vaikuttavuustyön tutkimisesta aiemminkin, kun he ovat toteuttaneet Sydänliiton Neuvokas perhe -toimintaan liittyvän vaikuttavuustutkimuksen. Lähtötalokartoituksen tavoitteena oli mahdollistaa Lukukeskuksen kampanjoiden toimenpiteiden vaikuttavuuden tarkastelu ja arviointi jatkossa sekä kartoittaa vastaajilta näkemyksiä ja ideoita siihen, miten Lukukeskus voisi vaikuttaa parhaiten lasten kielenkäytön ja sanavaraston kehittymiseen. Tutkimus toteutettiin sähköisenä ja puhelimitse tehtävänä tiedonkeruuna tutkimusyhtiö Innolinkin toimesta. Tutkimukseen vastanneet jakautuivat perheisiin 1087 kpl, neuvoloiden terveydenhoitajiin 85 kpl ja sidosryhmiin 51 kpl.

Kyselyyn vastanneista perheistä 63% ilmoitti lukevansa lapselle kerran päivässä tai useammin. Perheissä 78% kokee lukemisen tukevan lapsen kielen kehittymistä olennaisesti. Samalla 39 % kyselyyn osallistuneista terveydenhoitajista oli huolissaan lapsen kielellisestä kehityksestä. Kielellisen kehityksen ohessa terveydenhoitajien vastauksista nousi huoli myös lasten vuorovaikutustaitojen hitaasta kehityksestä. Hankkeen kannalta rohkaisevaa oli, että jopa 98% terveydenhoitajista kertoi haluavansa jakaa neuvolassa tietoa lukemisesta ja 75% uskoi kirjalahjan voivan vaikuttaa perheiden lukutottumuksiin.

Lukulahja lapselle -hankkeen tiedotus neuvoloille oli aloitettu jo loppuvuonna 2018. Neuvolat kontaktoitiin toistamiseen huhtikuussa 2019. Lähetimme uuden perhe- ja peruspalveluministeri Annika Saarikon allekirjoittaman kirjeen yhteistyössä Sosiaali- ja terveysministeriön kanssa.

Myös mediatiedotus käynnistettiin tammikuussa. ”Kirjalahja kaikille Suomen vauvoille” oli innostava uutinen, ja hankkeesta uutisoitiinkin heti useassa sanomalehdessä, radiossa ja verkkomediassa. Varsinainen julkistusjuhla järjestettiin toukokuussa Oodissa. Tilaisuudessa olivat läsnä suurin osa kirjojen tekijöistä, Suomen Kulttuurirahaston edustajat sekä hankkeen taustavaikuttaja toiminut kansanedustaja Sari Sarkomaa. Myös toukokuun tilaisuus sai median ahkerasti uutisoimaan hankkeesta.

Toukokuussa avautui myös tilauskanava neuvoloille ja terveydenhoitajille. Tilauksia tulikin heti runsaasti, ja huoli terveydenhoitajien sitouttamisesta osoittautui samalla turhaksi. Ennen juhannusta 150 kunnan neuvolat olivat lähteneet mukaan ja kasseja oli tilattu yhteensä 35 000 perheelle. Elokuussa neuvolatoiminnan käynnistyttyä jälleen kesälomien jälkeen tilaukset jatkuivat yhtä aktiivisina. Samalla tehtiin päätös lisäkassien tilaamisesta, koska ensimmäinen erä, 50 000 kassia näytti loppuvan kesken. Vuoden loppuun mennessä 280 kuntaa oli lähtenyt mukaan toimintaan ja kasseja oli tilattu 70 000 perheen tarpeisiin. Tämä ennakoi, että hankkeen tavoite, jossa mukaan on lähtenyt kaikki eli 311 Suomen kuntaa toteutuu jo alkuvuonna 2020.

Kaiken kaikkiaan hanke on ollut myötätuulussa. Sosiaalisesta mediasta voi löytää paljon spontaania kiittävää palautetta ja yhteydenotot terveydenhoitajilta ovat olleet kannustavia ja kiittäviä.

6.4 Mun tarina

Mun tarina -hanke käynnistyi vuonna 2018 Koneen Säätiön ja Taiteen edistämiskeskuksen tukemana. Apurahan Lukukeskus sai Koneen Säätiöltä lavarunoutta äidinkielen opetuksen tukena selvittävään tutkimukseen. Hankkeen taiteellisena suunnittelijana toimii runoilija Aura Nurmi ja asiantuntijana ja toisena työpajaohjaajana spoken word -artisti Juho Kuusi.

Vuonna 2019 tutkimushanke saatiin jo osittain päätökseen kattavalla mielipidekyselyllä, johon osallistui lähes 200 lukioikäistä koululaista. Tuloksista selvisi, että luovaa kirjoittamista toivottaisiin lukioihin lisää, ja että lavarunouden metodit koettiin innostaviksi ja kiinnostaviksi. Kyselytutkimuksen toteutti FM Riina Kontkanen, ja aineistoa hyödynnetään vuonna 2020 projektin loppu- ja tutkimusraportissa. FM Johanna Raimi jatkoi vuonna 2019 lavarunouden metodien hyödyntämistä monikielisessä oppimisympäristössä ja koulutti myös muita oman äidinkielen opettajia metodin pariin Jyväskylässä. Raimin tuloksista julkaistaan artikkeli osana väitöskirjaa, ja hän on kerännyt arvokasta tietoa erityisesti kielivarianssia sisältävien oppituntien osalta. FT Merja Kauppinen toimi hankkeessa tutkimusohjaajana. Vuoden 2019 koulutyöpajat järjestettiin Vaskivuoren lukiossa, Kontulan lukiossa (HYL), Vuosaaren lukiossa sekä Rudolf Steiner -koulun lukiossa. Tämän lisäksi Vaskivuoren lukiossa järjestettiin vapaa-ajan lavarunouden ryhmiä halukkaille. Nuorten open mic -runoklubit heräsivät todelliseen kukoistukseensa uudistuneen ohjaajaryhmän myötä, joihin valittiin nuoret runoaktiivit Natalia Karjalainen ja Marjuli Heliö, molemmat lukiolaisia itsekin. Erityisenä virstanpylväinä vuonna 2019 voi pitää isoa monikielistä Nuorten open mic -tilaisuutta Vuotalolla, jonne osallistui kiinnostuneiden lisäksi Juho Kuusen ja Aura Nurmen opettamia koululaisia. Toinen tärkeä hetki oli Voidaan puhua jossitellen -kirjan julkaisu (Kosmos) lokakuussa 2019, joka koostettiin pääosin nuorten open mic -tilaisuuksiin ja työpajoihin osallistuneista kirjoittajista. Teos sai ilahtuneen vastaanoton lukijoiden ja median parissa.

Lukiotyöpajojen lisäksi merkittävää kirjallista työtä tehtiin vuonna 2019 myös etsivän nuorisotyön parissa Helsingin Diakonissalaitoksen Vamos-ryhmissä. Tärkeäksi koettu Vamos-työ jatkuu myös vuonna 2020. Lavarunous ja spoken word jatkoivat kasvuaan nuorten itsenäisinä kirjallisuusharrastuksina yhä vahvemmin vuonna 2019. Erityisen onnistuneena koettiin väylä, jossa nuoret jatkoivat koulutyöpajoista vapaa-ajan runotoiminnan piiriin. Täten nuoret alkoivat toimia itse eräänlaisina kirjallisuuden lukulähettiläinä, jotka toivat tilaisuuksiin myös omia ystäviään. Aikuisille järjestettiin lavarunouden metodeista koulutusta Jyväskylässä tutkijoiden ja opettajien parissa. Lukioissa järjestettiin opettajien kesken palautekeskusteluja. Vuonna 2019 järjestettiin tilaisuudesta myös seminaari hankkeen tukijoille, tutkijoille, opettajille ja muille aiheesta kiinnostuneille.

Yhteensä hanke tavoitti vuoden 2019 aikana noin 1000 nuorta.

7. Julkaisut

7.1 Kiiltomato.net – Lysmasken: Kirjallisuuskritiikin verkkolehti

Kiiltomato-Lysmasken on Suomen luetuin kirjallisuuden verkkolehti, jonka tehtävä on lukemisen ja monimuotoisen kirjallisuuden tukeminen. *Kiiltomaton* välityksellä Lukukeskus tavoittaa jatkuvasti uusia kirjoittajia, lukijoita ja kirjallisia ilmiöitä.

Artikkeleita *Kiiltomaton* sivustolla julkaistiin vuoden 2019 aikana kaikkiaan 139. Julkaistujen kritiikkien määrä on laskenut, mutta tekstien pituus on kasvanut. Uutena juttutyypinä on kokeiltu esseemäisempää tekstiä, joka kattaa laajempia kirjallisuuskokonaisuuksia. Kritiikkiarkistossa on tällä hetkellä 3 800 julkaisua.

Kiiltomato tavoitti vuoden 2019 aikana 195 219 yksilöityä eri kävijää (vuonna 2018: 179 486). Kiiltomadon verkkosivuille tehtiin 270 691 käyntiä (2018: 257 313), keskimäärin 740 käyntiä päivässä (2018: 700). Sivunlatauksia tehtiin 333 885 kappaletta (2018: 328 310). Aktiivisia lukijoita Kiiltomadolla on 15 500.

Kiiltomadon toimitukseen päätettiin ottaa lisävoimia vuodeksi 2020. Lehden toimituspäälliköksi nimitettiin kriitikko ja tutkija Sofia Blanco-Sequeiros, jonka tehtävänä on toimittaa tekstejä, avustaa kirjailijain laatimisessa sekä päivittää Kiiltomadon viestintää sosiaaliseen mediaan. Suomessa julkaistaan vuosittain lähes 10 000 kirjaa, ja julkaisujen läpikäymiseen halutaan suurempaa perehtymistä.

Sivuston käytettävyyttä päätettiin parantaa vuoden 2020 aikana. Osa sivustosta, kuten vanha keskustelupalsta, ei toimi Wordpressin uudella alustalla, ja se on päätetty poistaa.

Vuoden 2019 luetuin teksti oli kritiikki Johannes Anyurun romaanista *De kommer att drunkna i sina mödrars tårar*, joka tavoitti 3 296 lukijaa. Facebookissa Kiiltomadolla on 3 217 seuraajaa ja Twitterissä 2 222. Ulkomaisten lukijoiden määrä on pysynyt vähäisenä, poikkeuksena ruotsalaiset lukijat, joita on 5,34 % sivuston käyttäjistä.

Päätoimittaja Aleksis Salusjärvi edusti vuonna 2019 *Kiiltomatoa* useissa kirjallisissa tapahtumissa, kuten Helsingin ja Turun Kirjamessuilla, Helsingin Runokuussa ja Helsinki Lit -festivaalilla. Viime vuosina Kiiltomadon toiminnassa on panostettu monipuoliseen kanssakäymiseen sekä lukevan yleisön että alan muiden toimijoiden, etenkin nuorten kirjallisuudenopiskelijoiden, kanssa.

Lehteä avustaa tällä hetkellä lähes 100 kriitikkoa, joista noin puolet ovat aktiivisia avustajia. Ikähaarukaltaan Kiiltomadon kriitikot ovat syntyneet vuosikymmenien 1930–1990 välillä. Maantieteellisesti avustajakunta yltää Sodankylästä Helsinkiin. Julkaisutoiminnan päätavoite on pitää kirjallisuuden vastaanotto mahdollisimman laaja-alaisena. Kiiltomadolla on myös tärkeä rooli tulevan kriitikkokunnan kasvattajana ja toimen ylläpitäjänä.

Vähälevikkinen laatukirjallisuus ja käänöskirjat ovat Kiiltomadon erityisiä kiinnostuksen kohteita. Erityistä huomiota on annettu nouseville marginaaligenreille.

Jokaisesta Kiiltomadossa julkaistusta kritiikistä ja pääkirjoituksesta maksetaan julkaisupalkkio. Palkkioita on päätetty nostaa vuoden 2020 aikana. Vuonna 2019 kirjoituspalkkiot olivat 100 euroa (kritiikki) ja 180 euroa (pääkirjoitus).

Kiiltomatoa päätoimitti vuonna 2018 Aleksis Salusjärvi. Lysmaskenista vastasi kulttuuritoimittaja Ann-Christine Snickars. Kiiltomadon toimituskunnan jäseninä jatkoivat kirjallisuuden tohtori ja yliopistonlehtori Vesa Haapala, kirjallisuudentutkijat Siru Kainulainen ja Sanna Nyqvist sekä kirjailija, lakimies Jarkko Tontti. Hallinnosta vastasi Lukukeskuksen toiminnanjohtaja Ilmi Villacís. Palkkionmaksua hoiti talous- ja hallintovastaava Sini Lindberg.

7.2 Lukufiilis

Nuorten kirjallisuusmedia Lukufiilis tuottaa kirjoista ja lukemista nuoria kiinnostavaa sisältöä. Kirjoittajina ovat 13-18-vuotiaat nuoret, mutta lehteen tilataan julkaisuja myös ammattikirjoittajilta. Vuonna 2019 Lukufiilisen sloganiksi nostettiin ”nuorille jotka lukevat”, sillä on tärkeää tehdä sisältöä myös niille nuorille, jotka jo ovat kirjallisuudesta kiinnostuneita. Lukufiiliksessä julkaistiin 128 juttua vuoden aikana.

Lukufiilis on vakiinnuttanut lukijakuntansa verkossa, ja lukijamäärä kasvoi edelleen merkittävästi edellisvuodesta. Vuonna 2019 sivukäyntejä oli 48 000 (vrt. vuonna 2018 35 000) ja käyttäjiä 28 000 (vrt. 2018 26 000).

Lukufiiloksen nettisivut uudistuivat alkuvuodesta 2019. Sivusta tehtiin käyttäjäystävällisemmät, ulkoasua selkeytettiin ja ilmettä päivitettiin enemmän verkkolehtimäiseksi. Nettisivujen ilme pyrittiin pitämään raikkaana, nuorin vetoavana ja trendikkäänä myös uudistuksen jälkeen. Nostimme sosiaalisen median näkyviin myös nettisivuille, koska halusimme lisätä lukijoiden välistä vuoropuhelua. Mobiilinäkymään tehtiin parannuksia, koska nuoret usein käyttävät sivuja juuri puhelimella. Avustajakyselyn perusteella Lukufiiloksen nimi koettiin hyväksi ja tunnistettavaksi, joten siihen ei tehty uudistuksen myötä muutosta. Etusivun ylänavigaatioon nostettiin Opettajalle-osio, josta opettajien on helppo löytää ja hyödyntää Lukufiiloksen teemoja ja niihin liittyviä juttuja, kuten kirjalistoja.

Analytiikan kautta selvisi, että kun kävijä päätyy Lukufiiloksen etusivulle, hän jatkaa todennäköisemmin kirja-arvioihin. Kirja-arvioita julkaistiin viime vuonna 70 kpl. Suurin osa kirja-arvioista käsitteli uusia nuortenkirjoja, mutta myös klassikoista julkaistiin arvioita. Kustantajat lähettävät omatoimisesti teoksiaan Lukufiilikseen arvioitavaksi.

Vuonna 2019 Lukufiilis pyrittiin integroimaan kiinteämmäksi osaksi Lukukeskuksen muuta toimintaa. Lukufiiliksessä julkaistiinkin juttuja Lukuliike koulussa -kampanjassa mukana olleista julkisuuden henkilöistä ja kirjailijoista sekä Mun tarina -hankkeen Nuorten open mic-tilaisuuksista.

Luetuimmat vuonna 2019 julkaistut jutut olivat tubettaja Miklua sekä pesäpalloilija Jere Vikströmiä käsittelevät jutut. Julkisuuden henkilöiden kautta houkuteltiin Lukufiiloksen pariin niitä nuoria, jotka eivät välttämättä ole kaikkein innokkaimpia lukijoita. Instagram-yhteistyö Micke Bäckin kanssa saikin hyvin näkyvyyttä ja toi Lukufiilikselä satoja uusia seuraajia. Sosiaalisessa mediassa myös kolme toteutettua kirja-arvontaa olivat suosittuja. Lukufiilis aktivoituikin entisestään sosiaalisessa mediassa, mikä näkyi myös seuraajamäärän kasvussa. Vuonna 2019 Lukufiilistä seurasi Facebookissa 1550 henkilöä (vrt. 2018 1400), Twitterissä 700 (vrt. 2018 500) ja Instagramissa 1200 (vrt. 2018 1000).

Lukufiiloksen teemoja olivat Minustako kirjailija? Muuta kuin proosaa, Koko Eurooppa lukee! ja Tietokirjat.

Lukufiiloksen avustajana toimi kevään yliopistoharjoittelija Aino Aaltonen, kesällä lukiolainen Venla Lepänaho ja syyskuussa vakituksena avustajana aloitti lukiolainen Sofia Blomberg, joka vastaa erityisesti sosiaalisen median julkaisuista. Lukufiiliksellä on vakiintunut avustajakunta, n. 60 nuorta, jotka kirjoittivat kirja-arvioita ja juttuja. Lisäksi kirjailijoilta tilattiin laajempia juttukokonaisuuksia. Lukufiiloksen aktiivisimmille avustajille tarjottiin mahdollisuutta osallistua Lastenkirjainstituutin järjestämään krittikkokoulutukseen.

Lukufiiloksen ohjausryhmä kokoontui loppuvuodesta. Ohjausryhmään kuuluu edustajia, kirjastosta, opettajakunnasta, oppilaista sekä kirjabloggareista. Lukufiiloksen päätoimittajana toimi Lukukeskuksen viestintä- ja hankepäällikkö Emmi Jäkkö ja toimitussihteerinä tiedottaja Elisa Grönholm.

8. Hallinto ja talous

Hallitus

Lukukeskuksen hallitus koostui jäsenjärjestöjen edustajista seuraavalla kokoonpanolla

Puheenjohtaja

Kirjailija Juha Itkonen, Suomen Kirjailijaliitto

Jäsenet

Vastaava toimittaja Titta Baer, Suomen kirjastoseura
Kirjailija Henri Forss, Finlands Svenska Författareförening
Viestintäpäällikkö Annu Griñan, Kansanvalistusseura
Kirjailija Sini Helminen, Suomen Nuorisokirjailijat
Suomentaja Laura Jänisniemi, Suomen kääntäjien ja tulkkien liitto
Kirjailija Juha-Pekka Koskinen, Suomen Kirjailijaliitto
Toiminnanjohtaja Sonia Meltti, Suomen Näytelmäkirjailijat ja Käsikirjoittajat
Toimittaja Sini Mononen, Suomen arvostelijain liitto
Opettaja Leena Paasio-Leimola, Äidinkielen opettajain liitto
Viestintäpäällikkö Anne Rutanen, Suomen tietokirjailijat (varapuheenjohtaja)
Lastenkirjailija Nora Strömman, Finlands Svenska Författareförening
Kirjailija Netta Walldén, Suomen Nuorisokirjailijat

Hallitus kokoontui vuonna 2019 viisi kertaa. Lukukeskuksen vuosikokous pidettiin 27.3.2019 Helsingissä kirjailijatalo Villa Kivessä.

Henkilökunta ja toimisto

Vakituisina työntekijöinä Lukukeskuksessa ovat työskennelleet toiminnanjohtaja Ilmi Villacís (1.1.2015 alkaen), talous- ja hallintovastaava Sini Lindberg, toimistos sihteeri Seija Haapakumpu (31.3.2019 asti), kulttuurituottaja Ulla Arkoma ja viestintäpäällikkö Saara Oranen, joka palasi lokakuussa vanhempainvapaalta tekemään tuntitöitä loppuvuoden ajaksi. Viestintäpäällikön sijaisena ja hankepäällikkönä on toiminut Emmi Jäkkö.

Ruotsinkielisistä hankkeista, vierailuista ja käänöksistä on vastannut kulttuurituottaja Barbro Enckell-Grimm. Tiedottaja Elisa Grönholm on viestintätehtävien lisäksi toiminut Lukufiilksen toimitussihteerinä, vastannut virtuaalivierailuista sekä avustanut kirjailijavierailujen tekemisessä. Toimittaja Aleksis Salusjärvi on työskennellyt Kiiltomato.net -julkaisun päätoimittajana ja ruotsinkielisen Lysmasken.net -julkaisun toimittajana Ann-Christine Snickars. Mun tarina -hankkeen taiteellisena suunnittelijana on toiminut Aura Nurmi ja Lukuliike koulussa -hankkeen tuottajana Petra Forstén.

Tilintarkastajana toimi Tiliextra Oy. Tilintarkastajana oli Matti A. Mäkinen (HT) ja toiminnantarkastajana oli yo-merkonomi Maija Haimi. Kirjanpitolpalvelut on ostettu tilitoimisto Paritilit Oy:n Pasilan toimipisteeltä.

Lukukeskuksen toimisto sijaitsee kirjailijatalo Villa Kivessä osoitteessa Linnunlauluntie 7, Helsinki. Toimitilan vuokraa Kivi-talo Säätiö.

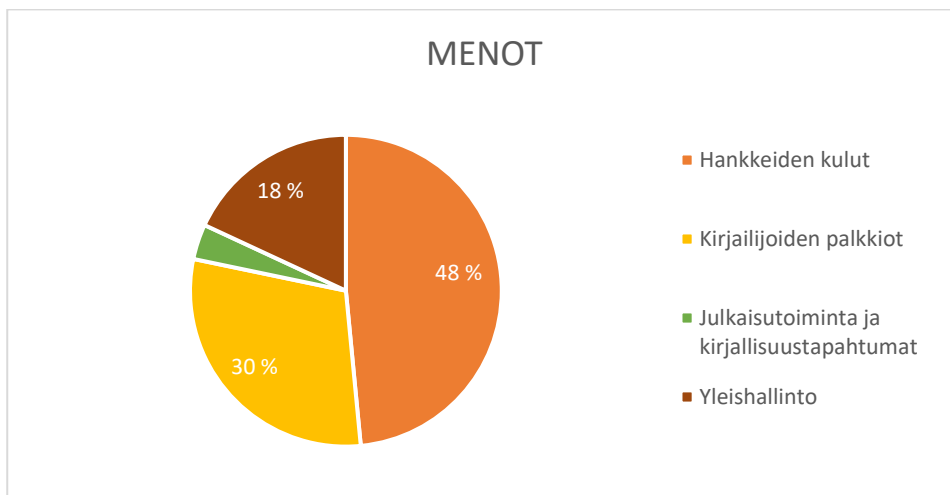
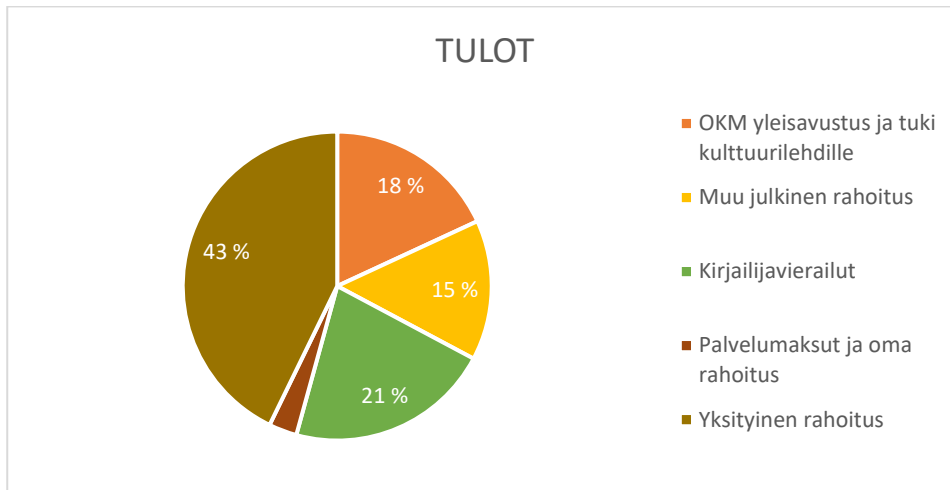
8a. Talous

Lukukeskuksen toiminnan tulot olivat vuonna 2019 1 978 125,46 euroa ja menot 1 977 938,22 euroa. Tuloista 425 0007,49 euroa (21 %) oli läpikulurahaa, joka tuli kirjailijavierailujen tilaajilta. Niillä katettiin vierailujen palkkio- ja matkakulut. Julkaisujen menot olivat yhteensä 52 811 euroa. Muut kulut aiheutuivat hankkeiden kuluista, vakituisen henkilöstön palkkakuluista sekä yleistoiminnan kuluista.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustus 358 000 euroa muodosti 18 % Lukukeskuksen kokonaistuloista. OKM:ltä saatiin lisäksi hankeavustuksia. Yksityisen rahoituksen osuus tuloista oli 43 %, yhteensä 846 257,30 euroa. Lukukeskuksen toimintaa rahoittivat Suomen Kulttuurirahasto, Svenska kulturfonden,

Konstsamfundet, Finlands svenska författareförening, Svenska folkskolans vänner rf, Otavan Kirjasäätiö, Lauri Jäntin Säätiö ja Uudenmaan Pintasuojaus Ky. Tuloja saatiin myös kirjailijavierailujen palvelumaksuista sekä jäsenjärjestöiltä jäsenmaksuina.

Vuoden 2019 tilinpäätöksen mukaan tilikauden tulos on 187,24 euroa ylijäämäinen. Yhdistykselle edellisinä vuosina kerrytetty oma pääoma on yhteensä 29 998,21 euroa.

Tulot

Opetus- ja kulttuuriministeriön yleisavustus ja tuki kulttuurilehdille	358 000,00 €
Muu julkinen rahoitus	290 538,94 €
Yksityinen rahoitus	846 257,30 €
Kirjailijavierailukorvaukset	425 007,49 €
Palvelumaksut ja oma rahoitus	58 321,73 €

Menot

Hankkeiden kulut	1 121 320,00 €
Kirjailijoiden palkkiot	589 357,00 €
Julkaisutoiminta ja kirjallisuustapahtumat	72 178,77 €
Perushallinto ja henkilöstökulut	357 613,95 €

Avustukset 2019	Hanke	Myönnetty €
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Yleisavustus ja tuki kulttuurilehdille	358 000 €
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Lue lapselle	75 000 €
Opetus- ja kulttuuriministeriö	Lukuliike koulussa	137 500 €
Suomen Kulttuurirahasto	Lukulahja lapselle	769 592 €
Otavan kirjasaatiö	Lukufiilis	5 000 €
Svenska Kulturfonden	En författare till varje skola	22 000 €
Konstsamfundet	En författare till varje skola	2 000 €
Svenska folkskolans vänner rf	En författare till varje skola	1 000 €
Svenska Kulturfonden	Lysmasken	14 000 €
Svenska författareförening 100	Lyssna och Läs	20 000 €
Finlands svenska författareförening	Fortbildning för författare	2 000 €
Svenska Kulturfonden	Fortbildning för författare	1 500 €
Lauri Jäntin Säätö	Tietokirjailija kouluun	8 300 €
Uudenmaan Pintasuojaus Ky	Lue lapselle	500 €